

หลักนิติธรรมในบริบทของศาลยุติธรรมไทย

นายนิพนธ์ ใจสำราญ^๑
ประธานศาลอุทธรณ์ภาค ๗

บทคัดย่อ

ศาสตราจารย์ A.V. Dicey กล่าวถึงแนวคิดเรื่องหลักนิติธรรม มีองค์ประกอบประการหนึ่งว่า บุคคลทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมายหรือมีอภิสิทธิ์ใด ๆ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเจ้าพนักงาน ข้าราชการ หรือราษฎรสามัญชนก็ตาม หรืออาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทุกคนมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย การจะอนุวัตตนให้เป็นที่ไปตามหลักการดังกล่าวได้นั้น องค์การตุลาการผู้มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องมีความเป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซง และมีความเป็นกลาง ศาลยุติธรรมไทยซึ่งเป็นองค์กรตุลาการหนึ่งก็ต้องมีความเป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซง และมีความเป็นกลาง เช่นเดียวกัน แต่ก็มีบางเรื่องที่ทำให้คิดว่าผู้พิพากษาและศาลยุติธรรมไทยขาดหลักประกันในความเป็นอิสระ ที่สมควรแก้ไขปรับปรุงต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ ความเป็นอิสระของศาลยุติธรรมไทย

หลักนิติธรรมในบริบทของศาลยุติธรรมไทย

ศาสตราจารย์ A.V. Dicey (พ.ศ. 2378 – 2465) แห่ง All Soul College มหาวิทยาลัย Oxford ประเทศอังกฤษ ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องนิติธรรม (The Rule of Law) ไว้ในหนังสือ The Law of Constitution ว่า หมายถึงบุคคลทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย ไม่มีบุคคลใด

^๑ ประวัติผู้เขียนอยู่ที่ท้ายเอกสาร

อยู่เหนือกฎหมาย หรือมีอภิสิทธิ์ใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเจ้าพนักงาน ข้าราชการ หรือ ราษฎรสามัญชนก็ตาม และสิทธิเสรีภาพแห่งมนุษยชนต้องได้รับการยอมรับนับถือ บุคคลทุกคนจะมีความผิดและถูกลงโทษต่อเมื่อกระทำผิดต่อกฎหมายเท่านั้น ไม่อาจถูกลงโทษเพราะเหตุอื่นได้อีก หากมีข้อพิพาทใดๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างรัฐกับเอกชน หรือระหว่างเอกชนต่อเอกชน จักต้องได้รับการพิจารณาจากศาลสถิตยุติธรรมที่มีอำนาจอิสระ และเด็ดขาดในการชี้ขาดตัดสินข้อพิพาทนั้นตามกฎหมายบ้านเมือง

จากคำอธิบายของศาสตราจารย์ A.V. Dicey ข้างต้น จะเห็นได้ว่ารัฐที่ปกครองด้วยหลักนิติธรรมนั้น องค์การตุลาการมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่จะให้มีการบังคับใช้กฎหมายโดยเสมอภาคกัน ทั้งศาลยุติธรรมซึ่งเป็นองค์การตุลาการจะต้องเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซง หรือมีแรงจูงใจภายนอกมาโน้มน้าวให้เกิดความลำเอียงหรือมีอคติอย่างหนึ่งอย่างใด และยังคงดำรงไว้ซึ่งความเป็นกลางในการพิจารณาตัดสินในเรื่องต่าง ๆ

จากการตรวจสอบรัฐธรรมนูญฉบับต่างๆของประเทศไทย เพิ่งปรากฏคำว่า “หลักนิติธรรม” เป็นครั้งแรกหลังจากเหตุการณ์ทางการเมืองเมื่อวันที่ ๑๓ และ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ที่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชน และสื่อมวลชนเรียกร้องให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เป็นผลให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งมีการจัดตั้งขึ้นในเวลาต่อมาได้ร่างรัฐธรรมนูญโดยระบอบประชาธิปไตยประการหนึ่งไว้ในคำปรารภของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ว่า เจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้.....จักอ้างไว้ซึ่งหลักนิติธรรม เพื่อให้ราษฎรได้รับความยุติธรรมอย่างทั่วถึง และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช ๒๕๔๙ หลังจากนั้น ได้มีการบัญญัติหลักนิติธรรมไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓ วรรคสอง ว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม”

องค์กรตุลาการเป็นสถาบันผู้ใช้อำนาจอธิปไตยสถาบันหนึ่งในสาม นอกเหนือจากสถาบันผู้ใช้ อำนาจนิติบัญญัติ และสถาบันผู้ใช้อำนาจบริหาร ซึ่งการใช้อำนาจขององค์กรตุลาการหรือศาลนั้นต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ถูกยกเลิกไป กำหนดไว้แล้วจะต้องสอดคล้องกับหลักนิติรัฐ ซึ่งเป็นรัฐที่ปกครองโดยกฎหมายเช่นเดียวกัน เช่น

๑. หลักความผูกพันตามกฎหมายขององค์กรตุลาการ ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ อธิบายหลักการนี้ไว้ว่า^๒ เป็นการเชื่อมโยงการใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการเข้ากับหลักประชาธิปไตยโดยทางผู้แทน กล่าวคือ การใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการจะต้องผูกพันต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่ออก โดยองค์กรนิติบัญญัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติที่มีผลเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของ

^๒ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักการพื้นฐานทางรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับองค์กรตุลาการและศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมัน, เอกสารประกอบการสัมมนา บทบาทศาลรัฐธรรมนูญกับสังคมเยอรมัน, พฤศจิกายน ๒๕๕๕, หน้า ๓

ประชาชน นอกจากนี้ การใช้กฎหมายขององค์กรตุลาการต้องเป็นไปอย่างเสมอภาค ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้เป็น ๓ รูปแบบ

(๑) ไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งหมายความว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเรียกร้องมิให้มีการใช้กฎหมายให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นบทบัญญัติในลักษณะของการบังคับเรื่องนั้น ๆ หรือบทบัญญัติลักษณะที่ผูกพัน โดยฝ่ายตุลาการจะต้องใช้กฎหมายให้เป็นไปตามองค์ประกอบและผลของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ

(๒) ใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียม กล่าวคือ บุคคลย่อมมีสิทธิเรียกร้องอย่างเท่าเทียมกันในการที่จะให้ฝ่ายตุลาการใช้กฎหมายให้ตรงกับกรณีของตน

(๓) จะต้องใช้ดุลพินิจโดยปราศจากข้อบกพร่อง หมายความว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเรียกร้องต่อฝ่ายตุลาการในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้มีการใช้ดุลพินิจโดยเรียกร้องให้ฝ่ายตุลาการใช้ดุลพินิจโดยปราศจากข้อบกพร่องใด ๆ

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ รวมถึงฉบับปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติรับรองหลักการดังกล่าว ไว้ในมาตรา ๑๙๗ ว่า การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธย

๒. หลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในกระบวนการพิจารณาคดีและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหมายความว่า ศาลต้องเปิดโอกาสให้บุคคลดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างเป็นธรรม เปิดโอกาสให้นำพยานหลักฐานเข้าหักล้างข้อกล่าวหาต่าง ๆ ตามหลัก Due process พร้อมทั้งการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเป็นธรรม คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต้องมีผลผูกพันและเด็ดขาดเพื่อความมั่นคงแน่นอนในระบบกฎหมาย^๓

หลักการนี้ได้ถูกนำไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ โดยเฉพาะฉบับปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ ส่วนที่ ๔ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มาตรา ๓๙ วรรคท้าย ที่บัญญัติว่า ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และมาตรา ๔๐ ที่บัญญัติถึงสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม (๑) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง (๒) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้งและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาคบองค์คณะและการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษาหรือคำสั่ง (๓) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง

^๓ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม, จุลินิติ มจรกมล-กมลภาพันท์ ๒๕๕๕, หน้า ๕๖

รวดเร็ว และเป็นธรรม (๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสียหรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง (๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (๖) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ (๗) ในคดีอาญา ผู้ต้องหา หรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม โอกาสต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว (๘) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ

ปัจจัยในการธำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรมขององค์กรตุลาการ

ทุกคนมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ความเท่าเทียมกันจะเกิดขึ้นได้นั้น มีปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือ มีความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย องค์กรตุลาการหรือศาลซึ่งทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย จะทำหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ จำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

๑. **ความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ (Judicial Independence)** หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการถือเป็นหลักการสำคัญที่สุดของการการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่จะสนับสนุนให้องค์กรตุลาการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่สมบูรณ์ ปราศจากการแทรกแซงหรือแรงกดดันจากภายนอก สามารถวินิจฉัยและพิพากษาคดีได้อย่างอิสระปราศจากอคติทั้งปวง ทั้งนี้ U.N. Basic Principles on the Independence of the Judiciary ได้บัญญัติไว้ในข้อ ๑ ว่า รัฐทุกรัฐต้องบัญญัติรับรองหลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการไว้ในรัฐธรรมนูญ และเป็นหน้าที่ของรัฐและองค์กรต่างๆ ที่จะต้องยอมรับและเคารพหลักการดังกล่าว ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับบัญญัติรับรองความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการและผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๗ วรรคสอง บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษารรคดีให้เป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย” แต่รัฐธรรมนูญก็ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ว่าอย่างไรถือว่าเป็นอิสระ ซึ่งคงต้องเทียบเคียงกับหลักการทั่วไปของความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ ซึ่งมองได้ ๒ ประการ คือ

๑.๑ ความเป็นอิสระของสถาบัน (Institutional independence) ได้แก่ การเป็นอิสระของสถาบันตุลาการจากอำนาจฝ่ายอื่น คือ ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร องค์การของรัฐทุกองค์การรวมถึงฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารมีหน้าที่ต้องเคารพความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการรวมทั้งคำพิพากษาและคำสั่งของศาลอันถึงที่สุดแล้ว โดยไม่อาจโต้แย้งได้ เพื่อเป็นหลักประกันของหลักนิติรัฐ

ความเป็นอิสระจากฝ่ายนิติบัญญัติ หมายความว่า แม้ฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นองค์กรผู้บัญญัติกฎหมาย แต่ในฐานะของการเป็นผู้ใช้และตีความกฎหมาย ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการวินิจฉัยว่ากฎหมายใดละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนหรือมีอาจใช้บังคับได้ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น การเข้าสู่ตำแหน่งผู้พิพากษา การเลื่อนขั้นเงินเดือน เลื่อนตำแหน่งหรือการลงโทษทางวินัยจึงไม่อาจอยู่ภายใต้การปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติได้ นอกจากนี้ ฝ่ายนิติบัญญัติไม่มีอำนาจออกกฎหมายมาจำกัดอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีประเภทใดประเภทหนึ่งของศาลและให้ยุติกระบวนการพิจารณาของศาลได้ ซึ่งเป็นหลักการที่ The European Court ได้วางไว้ในคดี Papageorgiou v. Greece^๔

ความเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร หมายความว่า ศาลมีอำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหารว่าเป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ เพราะหน้าที่ประการหนึ่งของศาลคือการป้องกันราษฎรจากการกระทำฝ่าฝืนกฎหมาย เกินกว่ากฎหมายให้อำนาจ หรือการลงโทษกรณีข้าราชการประพฤติมิชอบในตำแหน่งหน้าที่ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่องค์กรตุลาการต้องมีความเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร ทั้งนี้ การแต่งตั้งโยกย้ายผู้พิพากษา การเลื่อนขั้นเงินเดือน สวัสดิการ จึงไม่อาจอยู่ภายใต้การกำกับดูแลหรือบังคับบัญชาของฝ่ายบริหารได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๒๐ บัญญัติว่า

“การแต่งตั้งและการให้ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมพ้นจากตำแหน่ง ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมก่อน แล้วจึงนำความกราบบังคมทูล

การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน และการลงโทษผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการศาลยุติธรรม...”

บทบัญญัตินี้เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาจากฝ่ายบริหาร โดยให้การแต่งตั้งและพ้นจากตำแหน่ง รวมทั้งการเลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือน และการลงโทษทางวินัยต้องดำเนินการกันเองในองค์กร ไม่เกี่ยวพันกับฝ่ายบริหารเช่นข้าราชการพลเรือนทั่วไป ทั้งนี้เพื่อ

^๔ the European Court ruled that the adoption of a law by the parliament concerned in which it declared that certain cases could not be examined by the courts and ordering the ongoing legal proceedings to be suspended, constituted a violation of the independence of the judiciary จาก Papageorgiou v. Greece, ECtHR judgment of 22 October 1997, Series 1997-VI.

ป้องกันอิทธิพลหรือการแทรกแซงจากองค์กรฝ่ายบริหาร โดยผู้พิพากษาไม่ควรที่จะมีความรู้สึกว่าการตัดสินใจของเขาอาจกระทบต่อหน้าที่การทำงานและเงินเดือนและค่าตอบแทนของตนได้

นอกจากนี้ การกำหนดระยะเวลาการดำรงตำแหน่งที่แน่นอนและอัตราเงินเดือนที่สูง (Terms of Service) เป็นหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาหรือองค์กรตุลาการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง Lord Phillips of Worth Matravers, Lord Chief Justice of England and Wales ได้กล่าวในการประชุม Commonwealth Law Conference 2007 ที่ประเทศเคนยา เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๐๐๗ ว่า การดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาไม่ควรผันแปรไปตามการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร เพราะการกระทำเช่นนั้นจะทำให้กระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ได้ และเหตุผลของการที่ต้องกำหนดให้ผู้พิพากษาได้รับค่าตอบแทนสูง เนื่องมาจากเหตุผลสองประการ ได้แก่ เหตุผลประการแรก การเข้าสู่ตำแหน่งของผู้พิพากษาต้องมาจากการสอบคัดเลือกจากนักกฎหมายที่มีประสบการณ์ และหากเปรียบเทียบนักกฎหมายเหล่านี้ในองค์กรเอกชนแล้ว ได้รับค่าตอบแทนสูง การทำหน้าที่ผู้พิพากษาซึ่งเป็นบริการสาธารณะประเภทหนึ่ง ย่อมไม่อาจเทียบรายได้เช่นนั้นได้ ดังนั้นหากเงินเดือนของผู้พิพากษาไม่สูงพอ การคัดเลือกผู้พิพากษาที่มีความสามารถอาจเป็นไปได้ยาก อีกประการหนึ่ง คือ การได้รับเงินเดือนหรือค่าตอบแทนที่สูง เป็นการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันได้^๕

The Human Right Committee รายงานว่า การจ่ายเงินเดือนให้แก่ผู้พิพากษาล่าช้าและการไม่มีความมั่นคงในตำแหน่งและเงินเดือนเกิดผลกระทบต่อหลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ^๖ และการขาดความเป็นอิสระในกระบวนการคัดเลือกผู้พิพากษาเข้าสู่ตำแหน่งและการดำเนินการทางวินัยของผู้พิพากษาเป็นข้อจำกัดของหลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ^๗

๑.๒ ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา (Individual independence)

ความเป็นอิสระของสถาบัน (Institutional independence) อย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้พิพากษาปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ปราศจากอคติทั้งปวง หากแต่ต้องคุ้มครองผู้พิพากษาเป็นส่วนตัวจากสิ่งเร้าหรือแทรกแซงจากภายนอกเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระด้วย ความเป็นอิสระตามความหมายนี้ หมายความว่าถึง ความมั่นคงเกี่ยวกับระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง การปฏิบัติหน้าที่โดยไม่มีระบบการบังคับบัญชา กระบวนการพิจารณาทางวินัยที่เป็นธรรม การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาต้องไม่อยู่ในระบบบังคับบัญชาของฝ่ายนิติบัญญัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายบริหาร

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๗ วรรคสาม บัญญัติว่า การโยกย้ายผู้พิพากษาและตุลาการโดยไม่ยินยอมจากผู้พิพากษาและตุลาการนั้นกระทำมิได้ เว้น

^๕ Lord Phillips of Worth Matravers, Lord Chief Justice of England and Wales, Commonwealth Law Conference 2007, NaiRobi, Kenya. 12 September 2007.

^๖ Concluding Observations of the Human Rights Committee on Georgia, UN document CCPR/CO/74/GEO, para. 12.

^๗ Concluding Observations of the Human Rights Committee on the Congo, UN document CCPR/C/79/Add.118, para. 14.

แต่เป็นการโยกย้ายตามวาระตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น เป็นกรณีที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินกิจการทางวินัยหรือตกเป็นจำเลยในคดีอาญา เป็นกรณีที่กระทบกระเทือนต่อความยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดี หรือมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

นอกจากนี้ ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาอาจถูกกระทบจากสิ่งเร้าภายนอก เช่น คู่ความหรือสื่อมวลชน ดังนั้น ทุกฝ่ายจึงต้องเคารพในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี เนื่องจากผู้พิพากษาไม่ควรตัดสินใจภายใต้ภาวะกดดันจากสังคมหรือสื่อมวลชน รวมทั้งอคติทั้งปวง คำพิพากษาหรือคำสั่งควรมาจากการพิจารณาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานในสำนวนคดีและตัวบทกฎหมายเท่านั้น โดยกฎหมายกำหนดเครื่องมือให้แก่ศาลในการป้องกันตนเองจากการแทรกแซงความเป็นอิสระหรือการปฏิบัติหน้าที่ของศาล เช่น บทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาล ในสหราชอาณาจักรมีบทบัญญัติที่เป็นเอกสิทธิ์คุ้มครองผู้พิพากษาจากการฟ้องร้องของคู่ความอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่^๘

ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในความหมายนี้มีได้หมายความว่า ผู้พิพากษาจะตัดสินอย่างใดก็ได้ตามอำเภอใจ ในทางตรงกันข้ามผู้พิพากษามีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ดังที่บัญญัติไว้ใน the UN Basic Principles ที่ว่า “The judiciary shall decide matters before them impartially, on the basis of facts and in accordance with the law, without any restrictions, improper influences,^๙ inducements, pressures, threats or interferences, direct or indirect, from any quarter or for any reason”.

๒. ความเป็นกลาง (Impatality) หลักความเป็นกลางของผู้พิพากษาเป็นหลักการสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่ง The UN Basic Principles บัญญัติว่า “[...] judges shall always conduct themselves in such a manner as to preserve the dignity of their office and the impartiality and independence of the judiciary”. หมายความว่าผู้พิพากษาต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ซึ่งในเรื่องนี้ ประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการ (The Code of Judicial Conduct) ได้บัญญัติถึงการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาทั้งในระหว่างพิจารณาคดีและการทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยข้อ ๓ ของประมวลจริยธรรมดังกล่าว บัญญัติว่า ในการนั่งพิจารณาคดีผู้พิพากษาจักต้องวางตนเป็นกลาง และปราศจากอคติ และในข้อ ๑๒ บัญญัติว่า เมื่อจะพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีเรื่องใด ผู้พิพากษาจักต้องละวางอคติทั้งปวงเกี่ยวกับคู่ความหรือคดีความนั้น ทั้งจักต้องวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า และไม่เห็นแก่หน้าผู้ใด

^๘ judicial accountability and Independence, Courts and Tribunal Judiciary จาก <https://www.judiciary.gov.uk/about-the-judiciary/the-judiciary-the-government-and-the-constitution/jud-acc-ind/independence/>

^๙ International Principles on the Independence and Accountability of Judges, Lawyers and Prosecutors, Practitioner Guide No.1, International Commission of Jurists, Geneva, 2007.

การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาในเรื่องความเป็นกลางนี้ ยังรวมถึงการขอลอนตัวในกรณีที่ตนมีประโยชน์เกี่ยวข้องหรือเล็งเห็นได้ว่าอาจจะทำให้เกิดความไม่เป็นกลางขึ้นในการตัดสินคดีนั้น (The Judicial duty to excuse oneself) โดยไม่จำเป็นต้องรอให้คู่ความคัดค้าน^{๑๐} ซึ่งในเรื่องนี้ประมวลจริยธรรมฯ ข้อ ๑๔ บัญญัติว่า ผู้พิพากษาพึงถอนตัวจากการพิจารณาและพิพากษาคดี เมื่อมีเหตุที่ตนอาจถูกคัดค้านได้ตามกฎหมาย หรือเมื่อมีเหตุประการอื่นที่เกี่ยวกับตัวผู้พิพากษาอันอาจทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเสียความยุติธรรม และจักต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการจูงใจผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาพิพากษาคดีนั้นในภายหลังในประการที่อาจทำให้เสียความยุติธรรมได้

๓. ความน่าเชื่อถือและการยอมรับ (Accountability) จากแนวคิดที่สร้างหลักความเป็นอิสระให้แก่องค์กรตุลาการและผู้พิพากษาเพื่อวัตถุประสงค์ให้มีสถานะเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ อันจะเป็นการอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน หลักความเป็นอิสระดังกล่าวจะไม่อาจได้รับการเคารพ หากผู้พิพากษาไม่ปฏิบัติตนให้เกิดความน่าเชื่อถือหรือสร้างการยอมรับจากสังคม ด้วยเหตุผลนี้ ผู้พิพากษาต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบจริยธรรม^{๑๑}

โดยหลักการสากล การให้ออกจากตำแหน่งผู้พิพากษาต้องเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือกระทำความผิดอาญาอย่างร้ายแรง แต่ไม่รวมถึงการดำเนินคดีแพ่งเนื่องจากผู้พิพากษาต้องได้รับเอกสิทธิ์จากการที่ถูกคู่ความฟ้องเรียกชดเชยความเสียหายจากการปฏิบัติหน้าที่^{๑๒} ทั้งนี้ การดำเนินการทางวินัยของผู้พิพากษาต้องได้มีกระบวนการพิเศษโดยองค์กรที่เป็นกลางและมีการพิจารณาอย่างเป็นธรรม (fair hearing)^{๑๓} ทั้งนี้ The European Charter on the statute for judges กล่าวว่า การลงโทษทางวินัยผู้พิพากษาต้องเหมาะสมกับความผิด (Proportionality) และต้องให้สิทธิในการอุทธรณ์ต่อองค์กรตุลาการในระดับที่สูงกว่าด้วย^{๑๔}

นอกจากการปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ในกรอบจริยธรรมของตุลาการแล้ว ผู้พิพากษาต้องปฏิบัติตนให้บุคคลภายนอกเล็งเห็นได้ว่ามีความเป็นกลางและปราศจากอคติทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกในทางสาธารณชน การร่วมกิจกรรมหรือการแสดงความคิดเห็นที่อาจจะกระทบกระเทือนต่อความเชื่อศรัทธาของบุคคลทั่วไปในการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรม (Not only must Justice be

^{๑๐} อ้างแล้วในเชิงอรรถก่อนหน้า

^{๑๑} อ้างแล้วในเชิงอรรถก่อนหน้า

^{๑๒} Principle 16 of the UN Basic Principles on the Independence of the Judiciary, doc. cit., which establishes that “Without prejudice to any disciplinary procedure or to any right of appeal or to compensation from the State, in accordance with national law, judges should enjoy personal immunity from civil suits for monetary damages for improper acts or omissions in the exercise of their judicial functions”. For other provisions with similar content, see operative paragraph 32 of the Beijing Principles and article 10 of the Universal Charter of the Judge.

^{๑๓} The UN Basic Principles. Principle 17 states that “A charge or complaint made against a judge in his/ her judicial and professional capacity shall be processed expeditiously and fairly under an appropriate procedure. The judge shall have the right to a fair hearing. The examination of the matter at its initial stage shall be kept confidential, unless otherwise requested by the judge.”

^{๑๔} European Charter on the statute for judges , doc cit., operative paragraph 5.1

done, it must also be seen to be done) ซึ่งในเรื่องนี้ประมวลจริยธรรมฯ บัญญัติไว้ในหลาย ประการ เช่น ข้อ ๒๖ วรรคสอง ผู้พิพากษาจักต้องไม่ประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพ หรือกระทำการใด อันจะกระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือเกียรติศักดิ์ของผู้พิพากษา ข้อ ๓๔ ผู้พิพากษาจักต้อง ไม่เป็นกรรมการ สมาชิก หรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง และจักต้องไม่เข้าเป็นตัว กระทำการ ร่วมกระทำการ สนับสนุนในการโฆษณาหรือชักชวนใด ๆ ในการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา หรือผู้แทนทางการเมืองอื่นใด ทั้งไม่พึงกระทำการใด ๆ อันเป็นการฝักใฝ่พรรคการเมืองหรือกลุ่ม การเมืองใด นอกจากการใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น

บทสรุปและบทวิพากษ์

ดังที่กล่าวมาข้างต้น องค์กรตุลาการมีส่วนสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรม เนื่องจากเป็น องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล การที่องค์กรตุลาการจะทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์นั้น หลักการสำคัญคือ ความเป็นอิสระขององค์กร และของผู้พิพากษา (Principles of Judicial Independence) หลักความเป็นกลาง (Impartiality) และหลักความเชื่อถือยอมรับ (Accountability) ซึ่งประเทศไทยได้ยอมรับหลักการและแนวคิด ดังกล่าว โดยได้นำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่ายังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติหรือความไม่สมบูรณ์ของบทบัญญัติดังกล่าวในหลายประการ เช่น

ประการแรก ระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนของผู้พิพากษา

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติมีหลักการเดียวกันว่า เงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และประโยชน์ตอบแทนอื่นของผู้พิพากษาและตุลาการ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ จะนำ ระบบบัญชีเงินเดือนหรือเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับมิได้ ซึ่งดูเหมือนว่าเป็น การรับรองหลักประกันความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการในเรื่องค่าตอบแทนว่าไม่อาจถูกแทรกแซง โดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารได้ แม้จะปรากฏว่าผู้พิพากษามีระบบบัญชีเงินเดือนต่างจาก ข้าราชการพลเรือน แต่ในทางปฏิบัติการขอจัดสรรงบประมาณเป็นเงินเดือน เงินตอบแทนต่างๆ ก็ต้อง ผ่านหน่วยงานของฝ่ายบริหารและผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา จึงไม่อาจถือเป็นการรับรอง ความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการอย่างแท้จริง ทั้งเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราเงินเดือนและค่าตอบแทนของ ผู้พิพากษาและตุลาการกับข้าราชการอื่น ก็ไม่อาจถือว่ามี การแตกต่างกันมาก นอกจากนี้ สวัสดิการ ต่างๆ ก็ยังเป็นไปเช่นเดียวกับระบบของข้าราชการพลเรือน ซึ่งน่าจะไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ หลักการดังกล่าว

ประการที่สอง มาตรฐานการพิจารณาวินัยของผู้พิพากษา

ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่า กระบวนการพิจารณาลงโทษทางวินัยถือเป็นหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษา (Individual independence) ประการหนึ่ง ซึ่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ บัญญัติกระบวนการพิจารณาโทษทางวินัยข้าราชการตุลาการเพียงชั้นเดียวโดยคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) ซึ่งขัดกับหลักการสากลและพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งถือว่าคำสั่งลงโทษทางวินัยเป็นคำสั่งทางปกครอง ที่ต้องได้รับสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งจากองค์กรอื่นเหนือจากองค์กรที่ทำคำสั่งนั้น ดังนั้น การพิจารณาการกระทำผิดทางวินัยของผู้พิพากษาจึงควรต้องมีมาตรฐานไม่ต่ำกว่าที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ กำหนดไว้ กล่าวคือ เป็นการพิจารณาในระบบสองชั้น คือ มีสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งได้ และมีสิทธิได้รับการพิจารณาอุทธรณ์โดยคณะกรรมการอื่นที่มีคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (เช่นเดียวกับข้าราชการฝ่ายอื่นที่มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งต่อคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม หรือ ก.พ.ค. ได้ หากไม่พอใจ ข้าราชการผู้นั้นก็ยังมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งต่อศาลปกครองสูงสุดได้อีก) เพื่อเป็นการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจและถ่วงดุลการใช้อำนาจของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม แม้มาตรา ๘๓ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ จะให้สิทธิในการขอทบทวนคำสั่งลงโทษทางวินัยแต่ก็มีใช้สิทธิในการอุทธรณ์ และเป็นสิทธิที่มีเงื่อนไข และพิจารณาโดยอนุกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมซึ่งเป็นองค์กรเดิมที่พิจารณาทำความเห็นในครั้งแรก ผู้พิพากษาต้องมีหลักประกันความเป็นอิสระ ทั้งจากองค์กรภายนอก และความเป็นอิสระในทางส่วนบุคคล คือ ในเรื่องการโยกย้าย เลื่อนตำแหน่งหรือถอดถอน ที่จะกระทบต่อสถานะตำแหน่ง ต้องมีหลักประกันขั้นสูงเพื่อให้ผู้พิพากษาทำหน้าที่ได้เต็มที่โดยไม่ต้องกังวลว่าตนเองจะถูกกลั่นแกล้งหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม เมื่อภาระหน้าที่ของผู้พิพากษาคือ การให้ความเป็นธรรมแก่ผู้คนทุกชนชั้นในสังคม ตรวจสอบและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่การที่ได้รับการพิจารณาวินัยจากคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมเพียงคณะเดียว ไม่ได้รับสิทธิในการอุทธรณ์ อาจทำให้คิดได้ว่าข้าราชการตุลาการได้รับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งถือเป็นหลักประกันในการประกอบวิชาชีพน้อยกว่ามาตรฐานของข้าราชการพลเรือนทั่วไป จึงเห็นควรให้มีการพิจารณาระบบการพิจารณาดำเนินการทางวินัยที่ให้หลักประกันการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าข้าราชการฝ่ายอื่น

ประการที่สาม องค์กรประกอบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม

เป็นเรื่องในอนาคตซึ่งยังไม่แน่นอน แม้คณะกรรมการการยกย่องและสรรหาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ยังคงหลักการในการคุ้มครองความเป็นอิสระของผู้พิพากษาโดยกำหนดให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรมตามหลักนิติธรรม ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ผู้พิพากษามีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยปราศจากอคติทั้งปวงและต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่เหมาะสมกับประเภทคดีที่ต้องพิจารณาพิพากษาก็ตาม แต่คณะกรรมการการยกย่องและสรรหาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ไปแก้ไของค์ประกอบของ

คณะกรรมการในองค์กรบริหารงานบุคคลของผู้พิพากษาใหม่ โดยกำหนดให้ต้องประกอบด้วย (๑) ประธานของศาลนั้นเป็นประธานกรรมการ (๒) ผู้แทนซึ่งได้รับเลือกตั้งจากผู้พิพากษาหรือตุลาการของศาลนั้นในแต่ละชั้นศาลในสัดส่วนที่เหมาะสม และ (๓) ผู้ทรงคุณวุฒิไม่เป็นหรือเคยเป็นผู้พิพากษาหรือตุลาการและไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการซึ่งเป็นผู้พิพากษาหรือตุลาการของศาลนั้นเป็นกรรมการ^{๑๕} สาระสำคัญของการแก้ไขดังกล่าวที่เป็นข้อกังวลแก่ผู้พิพากษาก็คือ จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นกรรมการเปลี่ยนแปลงจากของเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่กำหนดไว้เพียง ๒ คน เพราะภายหลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่แล้ว จะต้องมีการแก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมใหม่ให้สอดคล้อง หากผู้แก้ไขไม่ได้คำนึงถึงหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาแล้ว แม้กำหนดจำนวนผู้แทนซึ่งเป็นผู้พิพากษาที่ได้รับเลือกตั้งจากผู้พิพากษาของแต่ละชั้นศาลมาน้อยเพียงใด ก็สามารถกำหนดจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอกมากกว่าจำนวนผู้แทนผู้พิพากษาได้ โดยไม่อาจถือว่าเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญใช้คำว่าไม่น้อยกว่าหนึ่งในสาม มิใช่ไม่เกินหนึ่งในสาม หากการไปเช่นนั้น บุคคลภายนอกก็สามารถเข้ามาแทรกแซงองค์กรศาลยุติธรรมได้เพราะบุคคลภายนอกมีเสียงข้างมากในองค์กรบริหารงานบุคคลของผู้พิพากษาที่จะให้คุณให้โทษในการแต่งตั้ง โยกย้าย เลื่อนชั้น เลื่อนเงินเดือน สำหรับผู้พิพากษา จะมีผลให้กระทบกระเทือนต่อความเป็นอิสระของผู้พิพากษา จึงได้แต่หวังว่าองค์กรผู้ออกกฎหมายจะยึดถือหลักนิติธรรมในการบัญญัติกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรมต่อไป

^{๑๕} จุลสารรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๔ ปีถัดหลัง กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ หน้า ๔

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

๑. จุลสารรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๔ ปักษ์หลัง กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
๒. บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักการพื้นฐานทางรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับองค์กรตุลาการและศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมัน, เอกสารประกอบการสัมมนา บทบาทศาลรัฐธรรมนูญกับสังคมเยอรมัน, พฤศจิกายน ๒๕๕๕
๓. วรเจตน์ ภาศิริรัตน์, หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม, จุลนิติ มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เอกสารภาษาต่างประเทศ

1. Concluding Observations of the Human Rights Committee on the Congo, UN document CCPR/C/79/Add.118
2. Concluding Observations of the Human Rights Committee on Georgia, UN document CCPR/CO/74/GEO
3. International Principles on the Independence and Accountability of Judges, Lawyers and Prosecutors, Practitioner Guide No.1, International Commission of Jurists, Geneva, 2007.
4. Judicial accountability and Independence, Courts and Tribunal Judiciary จ ก ก <https://www.judiciary.gov.uk/about-the-judiciary/the-judiciary-the-government-and-the-constitution/jud-acc-ind/independence/>
5. Lord Phillips of Worth Matravers, Lord Chief Justice of England and Wales, Commonwealth Law Conference 2007, Nairobi, Kenya. 12 September 2007
6. European Charter on the statute for judges
7. the UN Basic Principles on the Independence of the Judiciary

คดีตัวอย่าง

Papageorgiou v. Greece, ECtHR judgment of 22 October 1997, Series 1997-VI.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นามสกุล	นายนิพนธ์ ใจสำราญ
วัน เดือน ปีเกิด	๙ พฤษภาคม ๒๔๙๖
สถานที่เกิด	๓๒๕๓/๑ ถ.มุขมนตรี ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา
ตำแหน่งปัจจุบัน	ประธานศาลอุทธรณ์ภาค ๗
สถานที่ทำงาน	ศาลอุทธรณ์ภาค ๗ ถนนรัชดาภิเษก แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร
การศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๒) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Cert. in Environmental Laws , Kyushu University , JAPAN Cert. in Labour Law , The University of Nottingham , UK. Cert. in Mediation Workshop for Judges , University of Hawaii at Manoa , USA ประกาศนียบัตรชั้นสูงหลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง (ป.ป.ร.) รุ่นที่ ๑๐ วุฒิบัตรหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ ๑๓ ประกาศนียบัตรหลักสูตรนักบริหารการยุติธรรมทางปกครองระดับสูง (บ.ย.ป.) รุ่นที่ ๑ ประกาศนียบัตรหลักสูตรผู้บริหารระดับสูง สถาบันวิทยาการตลาดทุน (ว.ต.ท.) รุ่นที่ ๑๔
ประวัติรับราชการ	หัวหน้าฝ่ายกฎหมาย กองนิติการ สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย ผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน , ศาลจังหวัดชัยภูมิ ผู้พิพากษาศาลแขวงพระนครเหนือ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดกระบี่ , ศาลจังหวัดเพชรบุรี ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญา ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา รองอธิบดีผู้พิพากษาภาค ๔ ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๕ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ภาค ๕ และศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ประธานแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลอุทธรณ์ภาค ๔

	<p>รองประธานศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ผู้พิพากษาศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา</p>
ประสบการณ์	<p>ประธานอนุกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมประจำชั้นศาลชั้นอุทธรณ์ อนุกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมประจำชั้นศาลชั้นฎีกา กรรมการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการในตำแหน่งผู้ช่วย ผู้พิพากษา (หลายรุ่น) อาจารย์สอนและกรรมการสอบความรู้ชั้นเนติบัณฑิต สำนักอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา วิทยากรในการศึกษาอบรมหลักสูตร “ผู้ช่วยผู้พิพากษา” (หลายรุ่น) วิทยากรพิเศษของสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อนุกรรมการพิจารณาเอกสารวิชาการส่วนบุคคลของผู้เข้ารับการอบรม หลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” หลายรุ่น ประธานคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติราชการของศาลยุติธรรม และหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม และคัดเลือก ศาลยุติธรรมดีเด่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔</p>
ผลงานทางวิชาการ	<p>บทบาทของศาลยุติธรรมในการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง : ข้อจำกัดและความเป็นไปได้ การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาของศาลยุติธรรม การทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ของฝากจากรอง ๆ นิพนธ์ เสี้ยวหนึ่งของการตรวจร่างคำพิพากษา รวมคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการชี้สองสถาน สารคดีท่องเที่ยว Mochi Mochi.....Japan (2007)</p>